

Henkilökohtainen apu

Seinäjoki, 8.11. 2011
Lakimies Sampo Löf-Rezessy,
Kehitysvammaisten Tukiliitto ry.
lakineuvonta@kvtl.fi

Henkilökohtaisen avun muutokset VPL:ssa 1.9.2009

- Henkilökohtainen apu kunnan erityisen järjestämisvelvollisuuden piiriin
 - Vaikeavammaisen henkilön oikeus määrärahoista riippumatta
- Avun järjestämistapoja monipuolistettiin
 - Työnantajamallin lisäksi järjestäminen palvelusetelin tai ostopalvelun avuin
- Vaikeavammaisuus avun saamisen edellytykseksi sekä lakiin täsmällisemmät kirjaukset avun määrästä ja saamisen edellytyksistä (VPL 8 c - 8 d §:t)
- Muutoksenhakuoikeus
 - Henkilökohtaista apua koskevasta päätöksestä voi ilman valituslupaa valittaa korkeimpaan hallinto-oikeuteen.

Kenelle ja mihin tarkoitukseen?

- **Vaikeavammaiselle**, joka tarvitsee pitkäaikaisen tai etenevän vamman tai sairauden johdosta välttämättä ja toistuvasti toisen henkilön apua suoriutuakseen. Niihin toimiin, joista vaikeavammainen henkilö ei suoriudu ilman apua kotona **ja** kodin ulkopuolella.

- Vaikeavammaisen henkilön välttämätön avustaminen
 1. päivittäisissä toimissa;
 2. työssä ja opiskelussa;
 3. harrastuksissa;
 4. yhteiskunnallisessa osallistumisessa; **tai**
 5. sosiaalisen vuorovaikutuksen ylläpitämisessä.

= Apu toimissa, jotka henkilö tekisi itse, mutta ei selviä niistä vamman tai sairauden vuoksi.

- Tarkoituksena auttaa vaikeavammaista henkilöä toteuttamaan omia valintojaan.

Kuinka paljon ja millä tavalla?

- Yksilöllisen avun tarpeen ja elämäntilanteen mukaan.
- Harrastuksissa, yhteiskunnallisessa osallistumisessa tai sosiaalisen vuorovaikutuksen ylläpitämisessä 1.1.2011 alkaen **vähintään 30 tuntia**. Kuitenkin tarpeen mukaan i. vähempikin mahdollista, mutta myös enempi.
- Kolme toteuttamistapaa:
 1. Kunta **korvaa** vaikeavammaiselle henkilölle henkilökohtaisen avustajan palkkaamisesta aiheutuvat **kustannukset**. (aiempi järjestelmä)
 2. Kunta **antaa palvelusetelin** avustajapalveluiden hankkimista varten (arvon oltava kohtuullinen)
 3. Kunta **järjestää palvelun itse** tai yhteistyössä toisen kunnan/kuntien kanssa tai ostopalveluna.

Henkilökohtaisen avun rajaukset

- Laitoshoidon tarve
- Avun tarve johtuu pääasiassa ikääntymiseen liittyvistä sairauksista ja toimintarajoitteista
- Henkilöllä ei ole voimavaroja määritellä avun sisältöä ja toteutustapaa.

- Eivät estä palvelun myöntämistä muulla perusteella.

Henkilökohtaisen avun rajaukset - laitoshoidossa oleva henkilö

- Kunnalla ei ole erityistä velvollisuutta henkilökohtaisen avun järjestämiseen, jos vaikeavammaisen henkilön riittävää huolenpitoa ei voida turvata avohuollon toimenpitein (8 § 2 mom.)
- Tarve on tällöin pääasiassa sairaanhoidon osaamista tai muuta erityisosaamista jatkuvasti tai pitkäaikaisesti
- Oikeuskäytännössä ympärivuorokautista valvontaa tarjoavassa yksikössä asuvan henkilön oikeutta henkilökohtaiseen apuun ei ole kyseenalaistettu.

Henkilökohtaisen avun rajaukset – ikäntymiseen liittyvät syyt

- Avun tarve johtuu pääasiassa ikääntymiseen liittyvistä sairauksista ja toimintarajoitteista (8 c § 3 mom.)
- Ei kuitenkaan estä ikääntyvää vammaista henkilöä saamasta apua, vaan viittaa pelkästään tyypillisesti tiettyyn ikään tai elämänvaiheeseen liittyviin sairauksiin tms.

Henkilökohtaisen avun rajaukset - voimavaraedellytys

- Henkilökohtaisen avun järjestäminen edellyttää, että vaikeavammaisella henkilöllä on voimavaroja määrittellä avun sisältö ja toteutustapa. (8 § 2 mom.)
- Henkilökohtaisen avun ulkopuolelle rajautuisivat sellaiset avun tarpeet, joiden tyydyttäminen edellyttää pääosin hoivaa, hoitoa ja valvontaa (HE).
- Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisuja voimavarakysymyksestä mm. vuosikirjaratkaisu 2011:69 sekä 12.8.2011 annetut ratkaisut.

Oikeuskäytäntöä

- Hakijalle kielteisessä ratkaisussa tuomioistuinn katsoi, etteivät vaikeavammaisen nuoren voimavarat olleet henkilökohtaisen avun saamiseksi riittävät, kun vaikeasti kehitysvammaisen nuori selvityksen perusteella kykeni ilmaisemaan tunteitaan ilmein ja elein, mutta hän ei itse kyennyt ottamaan kantaa avuntarpeisiinsa ja niihin vastaamisen tapoihin. (KHO 12.8.2011 3195/3/10 T 2121)

Oikeuskäytäntöä

- Vuosikirjaratkaisuna julkaistussa tapauksessa KHO 2011:69 kysymyksessä oli vaikeasti kehitysvammaainen henkilö, joka asuu kehitysvammaisten asumisyksikössä. Hän pystyi lääkärinlausunnon mukaan ymmärryskykynsä rajoissa muodostamaan mielipiteensä ja ilmaisemaan eri tavoin kantansa arjen tilanteisiin, harrastuksiin ja asiointiin liittyvissä tehtävissä, kun mielipide kosketti konkreettisia hänelle tuttuja asioita. Henkilö kykenee ilmaisemaan oman tahtonsa sanojen (puhe, kyllä/ei –vastaukset), osoittamisen ja eleiden avulla. Hän käyttää muutaman sanan ilmauksia ja vuorovaikutuksessa kertoo kuvasta pyydettäessä parilla sanalla.

Oikeuskäytäntöä

- Ratkaisussa KHO 12.8.2011/2125 puhumaton ja vaikeasti kehitysvammainen henkilö katsottiin oikeutetuksi henkilökohtaiseen apuun. Hän kommunikoi tukiviittomin sekä ilmeiden ja eleiden avulla. Vaikka hakija ei kykene puhumaan, hän ymmärtää puheen ja hänellä on jonkinlainen kyky ottaa kantaa ja tuoda esille omia mielipiteitään, tarpeitaan ja tavoitteitaan. Kykyä oli selvitetty puhevammaisten tulkin lausunnolla.

Oikeuskäytäntöä

- Ratkaisussa KHO 12.8.2011/2124 paniikkihäiriöstä kärsivä lievästi kehitysvammaisen henkilö pystyy erikoislääkärin lausunnon mukaan jäsentyneessä, rauhallisessa tilanteessa itse etukäteen suunnittelemaan avustajan tehtävät ja ilmaisemaan mielipiteensä.

Oikeuskäytäntöä

- Korkein hallinto-oikeus ei edellyttänyt, että henkilökohtaisen avun saamiseksi olisi aina osattava toimia itsenäisesti. Hienovaraisen, selkokiellisen ja ennakoivan ohjauksen tarve kaikissa toimissa ei ollut este henkilökohtaisen avun saamiselle. Kyseessä oli keskivaikeasti kehitysvammaainen henkilö, joka asuu ympärivuorokautista hoitoa, ohjausta ja valvontaa tarjoavassa asumisyksikössä. (KHO 12.8.2011/2123).

Oikeuskäytäntöä

- Autistisen alaikäisen lapsen kommunikaatio on puheterapeutin lausunnon mukaan etupäässä toimimista, elehdintää ja ilmeitä, mutta jonkin verran puhetta ja kirjoittamista. Jokapäiväiseen elämään liittyviä tarpeita lapsi ilmaisee puheella ja vastaa melko adekvaatisti kysymyksiin kyllä ja ei. Hän ilmaisee itseään kirjallisesti yleensä noin 1-3 sanalla. Voimavarat olivat riittävät. (KHO 12.8.2011/2122)

Johtopäätöksiä KHO:n oikeuskäytännöstä toistaiseksi

- Erilaiset vaikeavammaisuutta osoittavat tekijät, kuten vammasta johtuva hoivan tarve, eivät ole peruste henkilökohtaisen avun epäämiselle.
- Vaikean kehitysvamman diagnoosi tai asuminen ympärivuorokautista hoivaa ja valvontaa tarjoavassa asumisyksikössä eivät sellaisenaan tarkoita vaaditun määrittelykyvyn puuttumista.
- Vaikeasti kehitysvammaisella henkilölläkin voi olla määrittelykyky ainakin niissä toimissa, jotka ovat hänelle vanhastaan tuttuja.
- Henkilön ohjauksen tarve kaikissa toimissaan ei ole este henkilökohtaisen avun saamiselle.
- KHO:n ratkaisut eivät siten tue sellaista tulkintaa, jonka mukaan henkilön hoidon, hoivan ja valvonnan tarpeet sellaisenaan tarkoittaisivat voimavarojen puuttumista. Ratkaisujen perusteella voidaan myös todeta, että osallistuminen asumisyksikön aktiviteetteihin tai muut palvelut eivät poista henkilön oikeutta henkilökohtaiseen apuun.

Määrittelykyvyn osoittaminen

- Huomiota tulisi kiinnittää sen selvittämiseen, millä keinoin henkilökohtaisen avun hakija kommunikoi ja kykenee omilla keinoillaan ilmaisemaan kantansa henkilökohtaista apua koskevassa asiassa.
- Kyky riittävä, jos hakija kykenee ilmaisemaan kantansa haetun toiminnan osalta.
- Asiantuntijalausunnoilla ollut merkitystä. Selvittämisvelvollisuus ja asiakaslain neuvontavelvollisuus voivat edellyttää, että hakijalle annetaan mahdollisuus asiantuntijalausunnon esittämiseen.

Palvelusuunnitelma osoittaa tarvetta

- Henkilökohtaista apua järjestettäessä on otettava huomioon vaikeavammaisen henkilön oma mielipide ja toivomukset sekä palvelusuunnitelmassa määritelty yksilöllinen avun tarve ja elämäntilanne kokonaisuudessaan.
- Tapauksissa on korostettu palvelusuunnittelun merkitystä.
- Palvelusuunnittelussa on tärkeää selvittää, mitä sellaisia asioita tekee tai haluaisi tehdä, joissa tarvitsee henkilökohtaista apua.
- Palvelusuunnitelmalla on myös merkitystä arvioitaessa henkilökohtaiseen apuun tarvittavia tuntimääriä.

Kiitokset mielenkiinnosta!